

Пивоваров В. М.
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри культурології
ORCID ID: 0000-0002-1815-584X

УКРАЇНСЬКА МОВА І КУЛЬТУРА В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Мова як суспільне явище виникає, розвивається, живе й функціонує в суспільстві. Ступінь розвитку мови є показником духовної зрілості особи, мірилом розвою культурних надбань людства. Мова завжди відображає буття людини, її інтелектуальний рівень.

Культура – це специфічний вимір духовного життя суб'єкта з його цінностями, психологічними настановами, ментальними програмами, які від-

різняють одну соціальну групу від іншої. Мова – визначальний засіб мислення та пізнання, творча діяльність, що організовує думку, найважливіший засіб формування та існування знань людини про світ. Відображаючи в процесі діяльності світ (об’єктивний і суб’єктивний), людина фіксує в слові результати пізнання [7].

Культурно-мовні питання в усі періоди історії України мали велике значення як для становлення державності, так і загального визнання всього українства. Мовна проблема – це не лише проблема політична, а передусім культурологічна, державницька, оскільки мова – код нації, символ держави,

Багато мовлено про українську мову, її лексичне багатство, красу, привабливість, значення для народу: «найбільше і найдорожче добро в кожного народу – це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід, почування» [6]. Однак ніякий аргумент на користь важливості української мови саме в Україні переконати кожного не може. Не всі свідомі національної приналежності. Даються взнаки заборони на вживання української мови та зневажливе до неї ставлення як до мови українців. Як відомо, у 1930–1950-х рр. було вкрай обмежено її функціональні та виражальні можливості. Після періоду активного піднесення лінгвістичної науки в 1920–1930-ті рр. настали часи жорсткого придушення національної свідомості і мови. Як результат, з ужитку вилучено низку питомо українських слів, як-от: *вагало (маятник), виїмок (виняток), відрізок, утинок (сегмент), гуртовий (валовий), відтак (потім), бігун (полюс), водограй (фонтан), витинок (сектор)* та ін. [2].

Україна як держава постала 1991 році. Українська мова офіційно набула статусу державної, а саме ч. 1 ст. 10 Конституції, яка визначає, що «Державною мовою в Україні є українська мова» [4].

Великої шкоди функціонуванню мови як державної, широкому її використанню завдала автономність закладів вищої освіти. Це дало змогу багатьом закладам освіти вилучати з навчальних програм обов’язкове вивчення української мови. Визначені мовні стандарти, сертифікати про володіння мови не можуть повністю відбити реальний стан мовного питання.

Важливими проблемами сучасної мовної ситуації в українському суспільстві можна назвати такі явища, як: диглосія – одночасне застосування української та російської мов у різних функціональних сферах [5]; співіснування в єдиному українському просторі трьох регіонів з різними національно-культурними, соціально-політичними традиціями і – як наслідок – мовнополітичними орієнтаціями, мовними й мовленнєвими пріоритетами і звичками; формальний характер мовної політики в державі, відсутність

в українській мові реального високого соціального статусу; поступова й невідворотна англійська експансія [3].

Проте статус української мови як державної вимагає від кожного мовця обов'язкового вживання в органах державного управління та діловодства, громадських органах та організаціях, на підприємствах, у державних закладах освіти, науки, культури, у сферах зв'язку та інформатики.

Проект закону «Про забезпечення функціонування української мови як державної» передбачає передусім підтримати українську мову, створити цілісний мовний простір для функціонування української мови к державної.

У суспільному житті, у сфері послуг, українському сегменті Інтернету переважають інші мови. Навіть ті громадяни, котрі вважають українську мову рідною, нею повсюдно не спілкуються. Така ситуація становить загрозу мовній ідентичності українців, національній безпеці держави. Варто зауважити, що матеріальна й духовна культура втілюються в мові; будь-яка національна, її національний характер виражається в мові шляхом особливого бачення світу, мова має специфічну для кожного народу внутрішню форму; внутрішня форма мови – це вираження «народного духу», його культури; мова є посередником між людиною і навколишнім світом [1].

Стосовно мов національних меншин, то в Україні понад 130 національних меншин – носіїв 79 мов. 3-поміж найпоширеніших: російська, білоруська, польська, чеська, словацька, болгарська, литовська, латиська, румунська, іспанська, німецька та ін. Україна визнає всі національні мови і гарантує своїм громадянам національні, культурні та мовні права, а от процеси державотворення, державного будівництва в Україні передбачають наявність єдиної державної мови.

Тривають процеси адаптації українського законодавства до європейських стандартів, упровадження європейських правил, стандартів у суспільне життя українців. Європейська спільнота базується на підтримці власної культури, мови. Тому дуже важливо зберегти національну самобутність, неповторність, принадливість української мови, власну ідентичність. Українська мова має чимало мало слів, які не скажеш російською, наприклад: *шахівниця, обіруч, книгарня, добродій, кохати, вирій, нівроку, олія, залізниця* тощо.

Немало українських лексем, які повинні витіснити з нашого мовлення російнізми, а саме: *так як (укр. позаяк, оскільки); під відкритим небом (укр. просто неба); у розстрочку (укр. на виплат); співпадіння (укр. збіг); гроза (укр. громовиця); стопа паперу (укр. стос паперу), поспішати (укр. квапитися); захаращувати (укр. загромажувати)* тощо. Так само багато слів, які відбивають багатство української мови, є прикрасою мовлення, надають більшої привабливості: *взірець, пополудні, клетотити, всує, підтюпцем, небабияк* та ін.

Отже, українська мова – код нації, її духу, самостійності. Важливо перейнятися проблемами мови, збагнути її значущість не лише для держави, а й особистого самоствердження, збереження самобутності національної культури.

Мова має повне право функціонувати в усіх сферах спілкування, бути панівною, основною, не перебирати не себе статус іншомовної, репрезентувати українську ідентичність, бути виразником культурної самобутності української нації, посісти гідне місце в Євроінтеграції.

Література

1. Вильгельм фон Гумбольдт. Язык и философия культуры. Москва : Прогресс, 1985. 452 с.
2. Демська-Кульчицька Орися. Реєстр репресованих слів. [Електронний ресурс] / О. Демська-Кульчицька – Режим доступу: <https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Sci/Linguistics/rejestr/A-G.html>
3. Загнітко Анатолій. Українська мова в сучасному просторі: виклики й реалії [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://www1.nas.gov.ua/svit/Article/Pages/16_4142_2.aspx
4. Конституція України Офіційний сайт Верховної Ради України: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/print1295768508121269>
5. Мельничук О. С. Диглосія. Українська мова : енциклопедія, Київ, 2000. С. 131.
6. Питання розвитку української літературної мови XIX ст. у висвітленні Панаса Мирного Мирний. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://md-eksperiment.org/etv_page.php?page_id=3500&album_id=120&category=STATJI
7. Потебня А. А. Мысль и язык. Харьков, 1892. С. 28.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО
КАФЕДРА КУЛЬТУРОЛОГІЇ

ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ

Тези доповідей учасників
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 16 квітня 2019 р.)

Харків
«Право»
2019

УДК 008(477)
Д85

Редакційна колегія:
*А. П. Гетьман (голова), В. О. Лозовой,
О. А. Стасевська, О. В. Уманець*

Відповідальність за достовірність наданих матеріалів несуть автори

Д85 **Духовна** культура України перед викликами часу : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 квіт. 2019 р.) / [редкол.: А. П. Гетьман (голова), В. О. Лозовой, О. А. Стасевська, О. В. Уманець]. – Харків : Право, 2019. – 282 с.

ISBN 978-966-937-660-2

Збірка містить тези доповідей учасників II Всеукраїнської науково-практичної конференції «Духовна культура України перед викликами часу», в яких висвітлені актуальні питання духовного життя сучасної України, національної ідентифікації та збереження культурної пам'яті.

УДК 008(477)

ISBN 978-966-937-660-2

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2019
© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Мартянова Т. В.	
Фольк-опера «Коли цвіте папороть» Є. Ф. Станковича у контексті розвитку української опери 2 пол. ХХ ст.	78
Мислович Н. М.	
Загрози маргінесу.....	81
Пивоваров В. М.	
Українська мова і культура в реаліях сьогодення	84
Понеділок А. І.	
Українська сім'я: проблеми і можливі шляхи їх розв'язання	87
Савченко Г. С.	
Симфонії В. Т. Борисова в контексті жанрової традиції	90
Сердюк О. В.	
Погляди Івана Дзюби на проблеми сучасної української культури	93
Сидорчук Т. А.	
Кліповість як пріоритетний спосіб сприйняття інформації «поколінням Z».....	96
Сімейкіна Н. М.	
Парадигма театральної умовності на українській сцені	99
Слюсаренко Т. О.	
Інноваційні підходи в бандурному виконавстві кін. ХХ–ХХІ ст.	102
Смоляк П. О.	
Театральна діяльність Настасівської «Просвіти» у 1930-х рр.	105
Смородська М. М.	
Інтерпретації соулу в українській естраді як втілення культурного діалогу	109
Смородський В. І.	
П. К. Луценко – фундатор Харківської фортепіанної школи	112
Стасевська О. А.	
Місія закладів вищої освіти у формуванні історичної культури	115
Стасевський Л. С.	
Аномія як фактор криміналізації молодіжної культури	119
Уманець О. В.	
Фаустіанська тематика як втілення культурної пам'яті	121
Ценко М. Б.	
Про моральну відповідальність юристів	124
Челомбійко Т. В.	
Природне право та моральні цінності як основа якісного управління в українському суспільстві	127

Наукове видання

**ДУХОВНА КУЛЬТУРА УКРАЇНИ
ПЕРЕД ВИКЛИКАМИ ЧАСУ**

Тези доповідей учасників
II Всеукраїнської науково-практичної конференції

(м. Харків, 16 квітня 2019 р.)

Відповідальність за зміст тез несуть автори

Видається в авторській редакції

Комп'ютерна верстка *А. Т. Гринченка*

Підписано до друку з оригінал-макета 05.04.2019.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 15,84. Ум. друк. арк. 16,39. Вид. № 2155.
Тираж 150 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Татарчук С. І.
Тел. (057) 717-28-80